

A gyermek- és az általános iskolai könyvtárak állományépítésének közös kérdései

BENKŐ Attiláné

Hazánkban a tanácsai közművelődési könyvtárak területi jellegű, általános gyűjtőkörű nyilvános könyvtárak. A gyermekkönyvtárak szolgáltatásait a települések 14 éven aluli lakosságát figyelembe véve szervezik meg. A kötetlen önképzés és szórakozás, a tájékozódás és a játékos időtöltés sokrétű szempontjai következetes érvényesítésével alakítják állományukat. Az iskolai könyvtárak céljai sokkal "kötöttebbek", gyűjteményük elsődlegesen az iskola céljaihoz igazodik; a könyvek és az egyéb dokumentumok egyben iskolai munkaeszközök is - tanulók és tanárok számára egyaránt. E gyűjtemények jellegét elsődlegesen tehát a nevelési és az oktatási tartalmak határozzák meg. A két könyvtártípus a szolgáltatás gyakorlatában egymást fedő tevékenységet is folytat; mindkét könyvtár gyakorlatilag azonos korosztályú olvasók könyvtári ellátásával foglalkozik. Ez magyarázza, hogy az 1971-ben megjelent Művelődésügyi Minisztérium-i Irányelvek a 18 éven aluli lakosság könyvtári ellátásához a két hálózat ügyét a közös szempontok alapján együtt tárgyalta. Általános jelleggel foglalkozott gyűjtési szempontokkal is, jelezve a könyvtári gyarapítás és állományegyetes mennyiségi mutatóit (tanuló/kötet; tanuló/Ft; olvasó/kötet). A gyűjtőköri részletezés azonban nem volt feladata.

A GYŰJTÉS FŐ SZEMPONTJAI ÉS FORRÁSAI

E problematika részletes tárgyalását különösen hangsúlyossá teszi a közös fenntartásu, az iskolai és a gyermekkönyvtári követelményeknek egyaránt megfelelő könyvtárak szervezésének időszerűsége. A két hálózat legkirívóbb "fehér foltjai" ugyanis általában azonosak: mind a kisközségek, mind a városok peremkerületeinek, lakótelepeinek gyermekolvasói legtöbb esetben nélkülözik a könyvtári szolgáltatás minimumát az iskolában és a helyi közművelődési könyvtárban is.

A közös fenntartásu, a tanítási időn túl a terület nyilvános ellátását is biztosító iskolai könyvtár jól megalapozott megszervezéséhez egységes gyűjtési szempontokra van szükség, olyanokra, amelyek mindkét könyvtártípus számára irányadók és kötelező érvényűek lehetnek. Az ezeket tartalmazó dokumentumnak nemcsak a statisztikai szempontokkal kell számolnia, (például a településen ellátandó gyermeklétszám), hanem az iskolai oktatás sajátosságaival (szaktantermi rendszerrel, szakkörökkel, tagozatos oktatási formákkal, sőt a környék természeti viszonyaival) is. Fő vonalakban meg kell határozni a gyűjteményalakítás kiemelt tartalmi csoportjait, a

várható igényeket. A gyűjtőköri kérdések tisztázásakor (s ez rendkívül lényeges) figyelembe kell venni a település közművelődési gyermekkönyvtárainak és az azokat funkcionálisan kiegészítő iskolai gyermekkönyvtáraknak az állományát is. Nagyságuk, fejlesztésük várható mértéke, a kötelező olvasmányok, illetve a gyermekolvasmányok terén már meglévő "tehermentesítő" szerepük hasonlóképpen meghatározó.

A GYERMEKKÖNYVTÁRAK ÉS A GYERMEKKÖNYVKIADÁS

A közművelődési gyermekkönyvtárak és az általános iskolai könyvtárak állományalakítási tevékenységét egyaránt meghatározza egy olyan adott-ság, amivel számolni kell: a hazai könyvkiadás. Mindenekelőtt világosan kell látnunk, hogy a nagy nyelvterületek ifjusági irodalmához, könyvkiadásához viszonyítva, a hazai választék szerényebb. Ez természetesen behatárolja ugyan a gyermekkönyvtáraink állományépítési modelljét, - akár szak szerinti, akár korcsoportokhoz illeszkedő - könyvbeszerzési arányait, de éppen ezért fokozottabb jelentőségűvé emeli az állományalakítás érdemi, minőségi jegyeit. Az évente mintegy 2500-3000 címet kitevő, összes könyvkereskedelmi forgalomba kerülő könyv közül csak 500-600 tétel vehető figyelembe a gyermekkönyvtárak állományépítése szempontjából.

A gyermekkönyvtári állományépítés során rendszeresen használt legfontosabb segédlet az Uj Könyvek, amely 1965-től gyarapítási tanácsadásaival, rendszeres ajánlásaival könnyíti meg a könyvtárosok munkáját. Érdemes azonban számot vetni azzal, hogy a közelmúltban elkészült, s jelenleg nyomdai előkészítés alatt álló összesített törzsanyagjegyzék az Uj Könyvekben 1965-1975 között ismertetett gyermekirodalmi művek közül csupán 344 szépirodalmi gyermekkönyvet és 126 ismeretterjesztő és szakkönyvet tartalmaz, s bár ezek a számok - a könyvtári állományépítés során - jelentősen bővülnek az un. * jelzetű (gyermekkönyvtárba is beszerezhető) felnőtt irodalmi művekkel, mégis egyértelműen kitűnik a hazai választék korlátozott volta. Különösen akkor, ha figyelembe vesszük azt a tényt is, hogy a könyvek egy része újabb kiadásaik illetőleg utánnyomásaik révén csak látványosan növeli a "választékot". A törzsállomány félesége azonban csupán ennyi volt az elmúlt tizennégy év alatt, s ezek a számok is jelzik, hogy a hazai gyermekkönyvtáros az állomány választékát egy bizonyos arányszám ill. mérték fölött csak "kerülő uton" tudja növelni. Az Uj Könyvekben szereplő, tehát megrendelhető gyermekkönyvanyag sokkal jobban behatárolt, mint a felnőtteknek szóló állományrész. Az itt szereplő gyermekirodalmi művek (0 jelzetűek) és az un. * jelzetű művek sokkal kisebb arányban szerepelnek, mint ami a könyvtári statisztikák, a látogatók száma alapján kívánatos lenne. Egy leningrádi vagy egy londoni gyermekkönyvtár munkatársa a "bőség zavarai"val" küzdhet, a kínálkozó gazdag könyvtermésből alkotó módon formálhatja állományát, hazai kollégája viszont a szűkös választék miatt szükségszerűen minden könyvvel számol, s csupán arra marad lehetősége, hogy a példányszámarányok módosításával, az igények és a követelmények szerint alakítsa állományát. A fenti sorokkal nem a Móra Kiadót, a gyermek- és ifjusági irodalom legelső és legfontosabb közreadó szervét kívántuk bírálni (hiszen a Kiadó könyvtermése, annak átlagban magas színvonala az elmúlt években is - tartalmi differenciáltságában, minő-

ségében - jelentősen fejlődött), csupán olyan problémára kell rámutatnunk, amelyből a gyermek- és iskolai könyvtári állományépítés néhány alapvető kérdése származtatható.

AZ ISKOLAI KÖNYVTÁRAK ÁLLOMÁNYÉPÍTÉSÉRŐL

A magyar könyvtárügynek az állományépítés szempontjából jelentős dokumentuma a bevezetőben már említett, a Művelődésügyi Közlöny 1971. december 24. számában megjelent Irányelvek. Az irányelvek hosszabb időre szólnak, hatásukat 1971 óta éreztetik, s a gyermekkönyvtári állományépítést más szempontból is hosszabb távon befolyásolják. Az iskolai könyvtáraknak - amint az az Irányelvekben is megfogalmazódik - helyben, a tanítás tereihez kapcsolódva kell az alapvető irodalmat biztosítaniuk: a tanítási órák anyagához kapcsolódó olvasmányokkal, kézikönyvtári anyagokkal, folyóiratokkal stb. A változatos és gazdag dokumentumanyag sokoldaluan szolgálhatja az iskolai oktatást, ennek azonban két feltétele van. Egyrészt az, hogy legyenek iskolai könyvtárak, másrészt, hogy az ifjúsági irodalomhasználat a tantárgypedagógia szerves részévé váljék. Ehhez pedig a pedagógusok tájékozottságára van szükség, ismerniük kell a megjelent, gazdag könyvanyagot. Tájékozódásuk azért is elengedhetetlen követelmény, mert a gyermekirodalom és az ifjúsági könyvtermés felhasználása az általános iskola szinte valamennyi tantárgyában végső soron módszertani kérdés. A megfelelő könyv ismerete és felhasználása az iskolán belüli (vagy kívüli) munkában, a szakosított vagy a normál tantervű osztályokban, a szakköri munkában vagy az ifjúsági mozgalomban, elsősorban a pedagógus gondja kell, hogy legyen.

Az iskolai könyvtárak állományépítésénél nem szabad soha szem elől téveszteni: a könyv felhasználása számos irányban tudja fejleszteni az érdeklődést, segít a pályaválasztásban, elmélyíti a tantárgyakban tanult ismereteket, indokolja, színezi, élvezetesebbé, élményszerűbbé teszi a gyermek tanulását. Végső soron: az iskolai könyvtárak gyermeklátogatói megtanulhatnak élni az önképzés és a továbbképzés eszközeivel, s ebben elsődleges segítőtársuk a könyv.

Itt említjük meg az iskolai könyvtárak állományépítési munkáját és a pedagógusok tájékozódását szolgáló kiadványok között kiemelkedő helyet elfoglaló Új beszélő könyvtárat. Az ifjúsági olvasmányok ajánló jegyzéke (1) bővített változatban, több mint kétszeresére kiegészített anyaggal jelent meg másodszer (2). A több mint 2200 ifjúsági olvasmányról ismertetést nyújtó kiadvány - nem utolsósorban rendkívül gazdag mutatórendszere név-, cím-, sorozat-, és tárgymutató segítségével - a tájékozódás gazdag forrása. Messzemenően segíti a pedagógusok, az iskolai könyvtár állományépítési munkáját, segítséget nyújtva a könyvtár állományának differenciáltabbá tételéhez is. (Ismereteink szerint új kiadása készülöben van -szerk.)

Visszatérve az általános iskolai könyvtárak eleven, valódi könyvtári hálózattá fejlesztése kérdéséhez - ez csökkenthetné a gyermekkönyvtárak eddigi terheit, bizonyos fajta megkötöttségeit. Állományuk építésekor sokkal inkább figyelhetnének a gyermekolvasók "spontánabb" érdeklődésére. Vonatkozik ez - az elkövetkező években egyre fokozottabb mértékben - az

A és B típusu, tehát a megyei illetve a városi könyvtárakra, és természetesen a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár gyermekkönyvtáira.

AZ ISKOLAI ÉS GYERMEKKÖNYVTÁRI GYARAPÍTÁS EGYBEHANGOLÁSA

Sokkal összetettebbek az igények azoknál a könyvtáraknál - elsősorban az alapellátást nyújtó könyvtárakra gondolunk -, amelyek iskolai és területi gyermekkönyvtári feladatokat egyaránt ellátnak. A továbbiakban e könyvtárak állományépítésének ideális kívánalmait kívánjuk megfogalmazni.

Mint már említettük e könyvtárak megszervezéséhez olyan egységes gyűjtési szempontokra van szükség, amelyek mindkét fél (az iskolai és a közművelődési könyvtár) számára irányadóak és kötelező érvényűek. A gyűjtőkör tekintetében ebben az esetben közös (átfedő) területek jelentkeznek. (A közös terület az alap, de ezt ki kell egészíteni mind a gyermekkönyvtárak, mind az iskolai könyvtárak speciális anyagával.) E közös területről elsődlegesen a vonatkozó könyvtermés legértékesebb, javarészt a könyvtárak kézikönyvtári törzsanyagát jelentő állományegyüttes említendő. Ezt az átfedő részt (némiképp leegyszerűsítve) egyik oldalról a "gyermekkönyvtári szempont" az irodalom széles választékával, az "iskolai" pedig a tanárok és a tanulók felkészültségéhez, informálódásához szükséges szakanyaggal egészíti ki. A közös fenntartás, az együttes gyarapítás eredményeként felszabaduló kapacitás rendkívül jelentős; a gyermek- és az iskolai kézikönyvtári állománynak megközelítően a 75 százaléka azonos. (S ezek a művek nemcsak a legfontosabbak, hanem a legdrágábbak is!) A fennmaradó 25 % a gyermekkönyvtár nagyobb példányszámban beszerzett kézikönyvtári "többlete". A teljes anyagra vonatkozó arányok sem igen térnek el a fentiekől: ha csak egy példányos beszerzéssel számolnánk, gyarapítási keretének megközelítően 70 %-át azonos művek gyűjtésére fordítaná a két intézmény.

A közös fenntartású intézmények könyvtári gyűjtésének tartalmi irányait természetesen az új tantervek is jelentősen befolyásolják. A tanulók egyéni munkájára, az önálló ismeretszerzésre, számos tantárgyban pedig a források egyéni feldolgozására építő követelményeknek ma már nem tud megfelelni az az iskolai könyvtár, amelynek állománya a kötelező és az ajánlott olvasmányokra korlátozódik. A kötetlenebb tanítási gyakorlat lehetőségeinek gyűjteményi megalapozása sürgető feladat.

Az elmúlt évben jelent meg az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ, valamint az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum közös kiadványa, a Javaslat a közös iskolai és gyermekkönyvtárak gyűjtőkörére. A kiadványnak elsődlegesen az a célja, hogy az érintett könyvtárak egyedi gyűjtőköri szabályzatainak kidolgozásához támogatást adjon. Az összeállítás problematikus részei ismételten igazolják annak a nemzetközi gyakorlatnak a helyességét, amely a kisebb általános gyűjtőkörű könyvtárak állományépítését nem csupán elvi szabályozással, hanem mintakatalógusokkal igyekszik befolyásolni. Éppen ezért - a gyűjtőköri javaslat szerves részeként - ugyancsak 1977-ben elkészül egy - a közös általános iskolai és gyermekkönyvtárak állományépítési tevékenységét segí-

teni kívánó - mintakatalógus is. E kiadvány és a gyűjtőkori javaslat együtt képezheti majd e könyvtár típus állományépítésének alapidokumentumait.

A gyűjteményalakítás általános szempontjait tekintve azonban néhány alapelv máris leszögezhető. A gyermek- és iskolai könyvtár, a közös funkciójú gyermekkönyvtár a dokumentumok sokféleségét gyűjti. Bár állománya legfontosabb részét, alapját, a könyvek, továbbá a folyóiratok gyűjteménye alkotja, a vizuális segédeszközök (diafilm, diakép-sorozatok), a lemezek, magnószalagok és az egyéb információhordozók (rajzok, kották, képek stb.) változatos beszerzésére is feltétlenül törekednie kell. Az egyes tantárgyaknál (nyelvtanulás, zene stb.) a nem hagyományos dokumentumok jelentősége rendkívül nagy, adott esetben nélkülözhetetlenek, de a szolgáltatás változatosága érdekében pl. a diafilmek, - képek gyűjtése az ismeretterjesztő irodalomnak szinte minden ágában egyaránt fontos.

A csoportos könyvtárhasználat, a könyvtári órák tanulmányi formáinak kialakítása megkívánja, hogy a kézikönyvtári állomány bizonyos része többpéldányban álljon rendelkezésre. A kézikönyvtári és a helyben használt (prézens) állomány többszörözött biztosítása pl. a szaktantermi oktatás esetében nélkülözhetetlen. A következőkben a bevezetőben kiemelt állományépítési alapelveken túl a könyvtárak alapját képező anyaggal, a könyvekkel kapcsolatban kívánjuk néhány lényeges alapelvre felhívni a figyelmet.

AZ ISMERETTERJESZTŐ MŰVEK KÖRE

A gazdag - a tudományágak differenciálódását hiven tükröző - ismeretterjesztő könyvtermés a válogatást megkönnyíti, de meg is nehezíti. A közös iskolai és gyermekkönyvtárak állományépítési munkája során éppen ezért bizonyos alapkövetelmények megállapítása igen fontos. A főbb tudományágak mindegyikének jelentősége arányában szerepelnie kell az állományban. Igen lényeges az ismeretterjesztő és szakirodalmi könyvek beszerzése kapcsán a "kinek készült", s a "milyen céllal íródott" kérdésének eldöntése. Hogy milyen szempontok egybehangolására kell e könyvtár-típusban törekedni, annak illusztrálására néhány tematikus szempont - példászerű - bemutatását is szükségesnek látjuk. (Részletes leírásukkal az említett gyűjtőkori javaslat foglalkozik.)

Az egyes tudományágakon belül a kézi- és segédkönyv jellegű kiadványoknak (összefoglaló jellegű munkák, enciklopédiák, lexikonok, évkönyvek stb.) a beszerzése elengedhetetlen. A tájékoztatás alapeszköze, az információk tárháza minden ilyen jellegű kiadvány, foglalkozzon akár a filozófia, az esztétika, a néprajz, a művészetek vagy a többi tudományág területeivel. Az egyetemes művelődéstörténeti összefoglalók, a gyermek- és az iskolai könyvtári vonatkozású alapjegyzékek, mintakatalógusok, ajánló bibliográfiák, az általános lexikonok a műveltség alapját képező kiadványok. A pszichológia, az etika és az esztétika tárgykörén belül a kisenciklopédiák mellett a beszerzéskor már gondolni kell az általános iskolás korosztályu gyermekeknek szóló erkölcsi, "önismereti" művek fokozottabb gyűjtésére is. A pedagógia, a nevelés témakörén belül megjelent kiadványokat ez a könyvtár típus is kiemelten gyűjti, a pedagógiai művek mellett azonban a pályaválasztással kapcsolatos sorozati tájékoztató kiadványok is elengedhetetlenek. A magyar nyelv kézi értelmező szótárának, a helyesírási

tanácsadó szótárnak az iskolai órákon, a szakköri foglalkozásokon való használata a helyesírási ismeretek megalapozásán és megszilárdításán túl általában a szótárhasználatra is megtanítja a gyermeket.

A természettudományi kisenciklopédiák, az általános természettudományi ajánló bibliográfiák mellett a természettudományok minden ágában rendelkeznie kell a közös iskolai és gyermekkönyvtárnak olyan kiadványokkal, amelyek a matematika, a csillagászat, a fizika és a kémia, a geológia és a biológia alapfogalmait tartalmazzák. Az egészségügyi ábécék, a technikai kisenciklopédiák anyaga, mivel különösen az utóbbi tudományág rendkívül gyorsan fejlődik, szerves kiegészítésre szorul: a technikai újításokat bemutató, illetve népszerűsítő módon ismertető sorozati kiadványok jelentősége nagy mértékben megnő. A kézikönyvtári anyagot képező művészeti kislexikon, a bevezető jellegű művészettörténeti összefoglalók (az egyetemes és a magyar képző- és iparművészetről) mellett fontos, hogy a könyvtár rendelkezzen bevezető jellegű művészettörténeti kiadványokkal, továbbá, hogy az egyetemes és a magyar művészettörténet nagy alakjairól szóló kismonográfiákkal tudja segíteni a gyermek esztétikai fejlődését. Hasonló jelentősége van a zenei ábécék, lexikonok mellett a képes zene-, hangszertörténeti kiadványoknak és a zenetörténet legnagyobb alakjairól szóló népszerűsítő célzatu életrajzoknak.

Az irodalom, a földrajz, a történelem szakcsoportjait is ennek a kötelességnek kell jellemeznie: a lexikális, kézikönyvtári alapművek körét a képes; olvasmányos feldolgozások (életrajzok, korrajzok, utleírások) vonzó olvasmányanyagának kell körülvennie.

A fentiekben - az ismeretterjesztő művek körében - mindössze találva jeleztük a gyűjtés sajátos szempontjait. Az alábbiakban - részben a gyűjtőköri megfogalmazás, részben a beszerzési gyakorlat "modelljét" rajzolva megkíséreljük a gyarapítási folyamat szempontjait sorra venni. A korábbiakban a közös funkciójú könyvtár kapcsán általánosságban szoltunk már arról, hogy ennek a "településre és iskolára nyitott" intézménynek mindenekelőtt tartalmaznia kell mindazokat a kézikönyvtári alapműveket, amelyek szinte "függetlenek a funkciótól" (a szótár, a lexikon, az atlasz tanítási órán és rejtvényfejtéshez, vagy - mondjuk - egy indiánokról szóló regény ismeretlen szavainak, fogalmainak kikereséséhez egyaránt használható). E középpont köré épül az oktatási tárgyak és a metodikai gyakorlat, illetve a közvetlen oktatási célokra tulmutató, a szabad önművelést szolgáló változatos állomány.

A közös funkciójú könyvtár egyes állománycsoportjainak a körét voltaképpen ennek az elvnek a lebontásával kell egyedileg megtervezni, az állományszerkezetnek azonban mindig a gyűjtemény felépítése "érték-elvét" kell követnie (az anyagi lehetőségek szűkössége esetén a fontosabb érvényesüljön és az esetlegesebb szoruljon háttérbe).

A döntési "menetrend" ezek szerint így alakul:

a) Az osztatlan közös - iskolai és gyermekkönyvtári - kézikönyvtár kijelölése (a legfontosabb monografikus összefoglalóig bezárólag).

b) A fenti művek többpéldány-igényének meghatározása az oktatási gyakorlat és a körülmények figyelembevételével (pl. a gyermekenciklopédiák, "képes történelmi" sorozatok csoportfoglalkozásokat szolgáló többszörözései).

c) Az ismeretterjesztő jellegű olvasmányanyag válogatása: itt a könyvtárosi megfontolásnak látszólag el kell szakadnia a tantárgyi követelményektől és határoktól. Akkor szolgálja megfelelően az intézmény célját, ha gyermekolvasóinak "univerzális" érdeklődését és nem a szaktárgyak speciális határait veszi figyelembe.

d) A szaktanárok speciális pedagógiai, didaktikai segédkönyveinek válogatása: minden tárgyhoz, témakörhöz legyen "segédkönyv", metodikai kalauz. Helytelen azonban, ha a pedagógiai funkció - számban és arányban - túlterheli az állományt. Ez a gyűjtemény általában külön segédkönyvtárat alkot, s annak frissnek, áttekinthetőnek kell lennie.

e) A hagyományos dokumentumokat kiegészítő források: lemezek, magnószalagok, diaképek, reprodukciók, laponként is használható albumok, atlaszok, stb. válogatása.

f) Gazdag folyóiratállomány megteremtése, amelynek mind az egyes szakterületek, mind a szépirodalmi állományt ki kell egészítenie.

Ez a döntési sorrend természetesen egyéni és szakcsoportonkénti variációk révén érvényesül. Általános érvényesítése azonban elvezethető oda, hogy szerves és a kettős funkciónak megfelelő, arányos állomány épüljön ki.

SZÉPIRODALOM A KÖZÖS FUNKCIÓJÚ KÖNYVTÁRAKBAN

Az ifjúsági könyvkiadói statisztikák és az Uj Könyvek jelölései az évek során meglehetősen stabilan jelzik, hogy a megjelenő ifjúsági és gyermekirodalmi műveknek megközelítően egyharmada az, amelyik egyértelműen gyermekkönyv, tehát könyvtári szempontból az alsótagozatosok olvasmányául szolgálhat. Vargha Balázs: A gyermekkönyvtárak állományának elemzése c. kötetében (3) statisztikai adatokkal bizonyítja, hogy a gyermekkönyvtárak olvasóinak életkori aránya nem e.kínálathoz, nem ehhez az állományhoz igazodik. A fővárosban meglehetősen állandó az általános iskolások alsó- és felsőtagozatosainak az aránya (egyharmaduk alsó-, kétharmaduk felső tagozatos), de a vidéki könyvtárakban az arány az alsótagozatosok javára növekszik. Ebből logikusan következik, hogy az olvasói korcsoportoknak megfelelő állományépítés esetén a kisiskolásoknak, az alsó tagozatba járó diákoknak viszonylag kevés művet a gyermekkönyvtári átlagnál is több példányban rendel meg a könyvtáros, a felső tagozatosoknak pedig több mű viszonylag alacsonyabb példányszámban való beszerzésével igyekszik nagyobb választékot nyújtani.

Az állományalakítás pedagógiai, könyvtári tényezőire vonatkozó alapelveként hangsúlyozható: a modern pszichológia, pedagógia, s a részben erre épülő legújabb oktatási irányelvek a gyermeket a világot gazdagon befogadó személyiségnek tekintik - sok szempontból alkotóbb, gazdagabban befogadó személyiségnek, mint a felnőttet. Ezt a szemléletmódot, ezt az elvet a közös iskolai és gyermekkönyvtári állományépítés során - a választásban, a döntésekben, a művek minősítésekor - szüntelenül érvényesíteni kell. Viszonylag kevesebb felelősség hárul a könyvtárosra, amikor a kisiskolások számára szerzeményez, mivel itt a kínálat egyértelműbb. Nehezebb a döntés, amikor a nagyobb korosztály számára javasolt, vagy a felnőtteknek íródott, de (a x jelzet alapján) a gyermekkönyvtárba is beszerez-

hető művekről kell határozni. Ha a mű szövege nagyjából világosan érthető, s értelmi, érzelmi szintje nem követel "lehetetlent" a gyermekolvasótól, a könyvtáros bátran éljen a beszerzés lehetőségeivel. A gyermek alkotó fantáziájával a számára befogadható világirodalmi remekművekből mindazt, amely érdeklődésének, nyitott és teljes gondolatvilágának táplálékául szolgál, a sajátjának fogja tekinteni. A gyermekkönyvtárba is beszerezhető felnőtt irodalmat tehát a könyvtáros külön gonddal kezelje.

A két könyvtáros közös modelljének megrajzolásához még sok ténnyel kell tisztázni, fejtegetésünk csupán az állománygyarapítás néhány kérdését kívánta jelezni.

1. SZÁSZ Eta - KÉPES Ágnes: Beszélő Könyvtár, Bp. 1958. Móra Kiadó. 300 p.
2. KÉPES Ágnes - SZÁSZ Eta: Uj beszélő könyvtár, Bp. 1969. Móra Kiadó. 726 p.
3. [Közread. az] Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ, Bp. 1970. 70 p.

Kísérlet az útleírások példányszámának megfelelő meghatározására

ARATÓ Antal - FODOR István

A Jászberényi Városi-Járási Könyvtár egyik korábbi vizsgálata során (1.) szó esett a könyvtár részére vásárolt művek ideális példányszáma meghatározásának problémáiról. Az állománygyarapító könyvtáros a megrendelt művek példányszámának kijelölésekor legtöbbször szubjektív ítéletek alapján dönt, mivel viszonylag kevés az olyan könnyen hozzáférhető és értékelhető arányszám, mutató, amely segítséget nyújthatna a döntéshez. Az idézett mű szerzője szerint pl. az újabb útleírások rendelése során elegendő a művek átlagosan 2 példányos megvásárlása, s csak a különösen népszerű szerzők esetében javasolt a 3 példány. Ezt elsősorban a szabadpolcon található útleírások nagy számával, valamint azzal indokolta, hogy a művek forgalma, kihasználtsága viszonylag kicsi. Az olvasószolgálat viszont ragaszkodik ahhoz, hogy az útleírások döntő többségét három példányban szükséges beszerezni, kölcsönzési, könyvvajánlási tapasztalataikra hivatkozva úgy gondolják, hogy a jobb művek esetében 5-6 példányos vásárlás is indokolt.

Célunk tehát az állományadatokat és a forgalmi mutatók elemzésével megközelíteni a gyarapítás helyes arányát, statisztikai mutatókkal választ nyerni a kérdésre. Vizsgálódásunk során eltekintünk a beszerzés anyagi lehetőségeitől, feltételezzük, hogy könyvtárunk olyan ideális intézmény, ahol minden lehetőség adott, gondot csupán az olvasók igényeinek pontosabb feltérképezése jelent, valamint az, hogy az ideális, tehát bő anyagi lehetőségekkel élve ne hozzunk létre túlságosan nagy elfekvő raktári